

Nyt fund: Byggeklods på 570 tons

Israels største byggeklods vejer 570 tons. Den store sten blev afsløret i midten af januar i år under udgravninger langs Tempelbjergets vestmur i Jerusalem. Der er tale om den største byggeklods, der til dato er fundet i Israel. Også på verdensplan hører stenen til blandt de allerstørste.

Lederen af udgravningerne langs Vestmuren er arkæolog Dan Bahat. Han fortæller, at stenen er 13,6 meter lang, 3,5 meter høj og har en anslået dybde på 4,6 meter. Det er ud fra disse mål, at stenens vægt er beregnet til de 570 tons. For præcis 2000 år siden blev denne kæmpesten anbragt på sin plads i en mur, der blev bygget langs vestsiden af tempelbjerg i Jerusalem.

Byggeriet

Romerne havde i år 40 f.Kr. indsat Herodes den Store som konge af Judæa. Herodes var berømt som en fantastisk bygmester, der opførte nye byer, anlagde imponerende havne og byggede prægtige paladser, teatre og andre bygningsværker

- ikke blot i Judæa, men ud over Romerriget. Men det mest storslåede af alle hans byggeforetagender var ombygningen af templet i Jerusalem.

I 500 år havde jøderne tilbedt Gud i et forholdsvis beskedent tempel på toppen af Tempelbjerg i Jerusalem. Nu skulle templet udbygges med et mægtigt kompleks af smukke søjlegange og imponerende haller. Byggeriet begyndte år 20 f.Kr., og selv om de vigtigste bygninger stod færdige efter 8-9 år, blev der stadig bygget på komplekset 82 år senere, få år før oprøret mod romerne.

Tempelbjerg var imidlertid ikke stort nok til Herodes' planer. Derfor besluttede han at udvide bjerget. Mod vest, syd og øst var Tempelbjerg omgivet af dale. Fra bunden af disse dale lod Herodes bygge en mægtig mur. Derefter lagde han så at sige loft over "mellemrummet" mellem denne mur og det egentlige Tempelbjerg, så bjerget blev udvidet til et kæmpeplateau. På dette plateau byggede han så tempelkomplekset.

"Grædemuren"

Da romerne i år 70 e.Kr. havde nedkæmpet jødernes oprør, blev hele tempelkomplekset jævnet med jorden. Men de nederste dele af kæmpemuren omkring Tempelbjerg blev stående - den var jo nærmest blevet en del af en kunstig høj.

Som århundrederne gik, blev langt det meste af Vestmuren skjult under et stadigt voksende lag af bygninger. Kun en lille del af Vestmuren mod syd stod fri. Efterhånden udviklede der sig en tradition for, at jøder samledes og bad ved denne mur, der var det nærmeste de kunne komme stedet, hvor templet engang stod. Denne del af Vestmuren blev kaldt "Grædemuren" og bliver betragtet som jødedommens helligste sted.

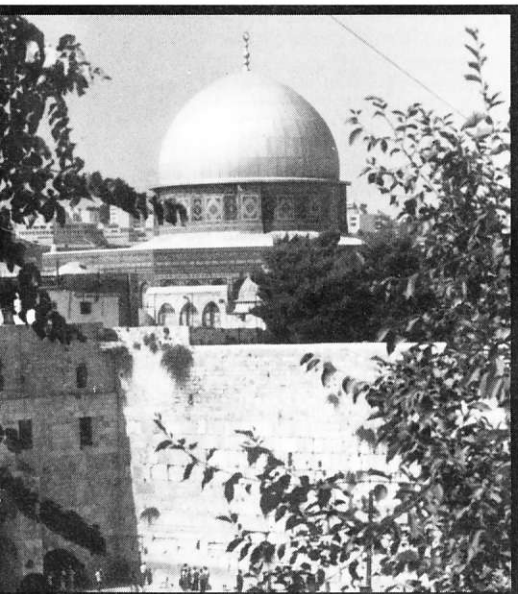
har afdækket, indgår i Vestmuren. Den blev anbragt, hvor den nu er fundet, af Herodes' byggearbejdere få år før Jesu fødsel. I mange århundreder har den, som hovedparten af muren, været skjult under de bygninger, senere tider har bygget langs muren.

Siden 1968 har arkæologer foretaget udgravninger under disse bygninger. I 1985 resulterede disse udgravninger i, at man nu gennem et net af tunneler, gange og gamle cisterner under disse bygninger kan følge hele Vestmurens forløb fra syd til nord. Det er under udvidelsen af en af disse tunneler, at man i januar fandt den hidtil største sten i Herodes' mur.

Tillæg til TEL

Dan Bahat, der leder udgravningerne langs Vestmuren, tager i en artikel på side 4-6 i dette nummer af TEL læserne med på en vandring gennem tunnelerne langs Vestmuren. Artiklen er skrevet før fundet i januar, men Dan Bahat fortæller blandt andet om det lag af kæmpesten, som den nyopdagede sten hører med til.

Som et tillæg til TEL får læserne en skitse i stort format af Vestmuren og tunnelerne langs den. Skitsen er indhæftet midt i dette nummer af TEL. Den kan tages ud, så det er let at følge med på den under læsningen af Dan Bahats artikel. oa

Midt i billedet ses Vestmuren. Ovenover ligger idag Klippehelligdommen, hvor templet lå indtil år 70 e.Kr. (Foto: oa)

Udgravninger

Den kæmpesten, arkæologerne nu

Læs i dette nummer:

Hvad er en tel ?	side 2
Et uvurderligt granatæble	side 3
En vandring gennem Vestmur-tunnelen	side 4
Et delt kongerige	side 7